

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата юридичних наук, доцента Ковальнової Олени Володимирівни на дисертацію Калюжної Євгенії Сергіївни на тему «Забезпечення прав людини в Україні за матеріалами практики Європейського суду з прав людини», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Забезпечення та захист прав людини є одним із основних принципів сучасного суспільства та напрямом діяльності демократичної держави. В умовах постійних змін, політичних криз та соціальних потрясінь актуальність дослідження практики Європейського суду з прав людини набуває особливої значимості.

Європейський суд з прав людини був створений з метою забезпечення ефективного механізму захисту прав людини в Європі та гарантування реалізації положень Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Становлення та розвиток цього механізму відображає ступінь готовності країн до дотримання міжнародних стандартів прав людини.

Дослідження практики Європейського суду з прав людини дозволяє виявити прогалини та проблеми в системі правової захищеності громадян. Активність суду та прийняті рішення свідчать про рівень дотримання прав людини у країнах-учасниках. Порушення прав та свобод, визначені у рішеннях цього суду, вказують на необхідність подальших реформ та удосконалення законодавства. Варто наголосити, що актуальність обраної тематики посилюється тим фактом, що Європейський суд з прав людини встановлює стандарти та принципи, які мають дотримуватися країнами-учасниками. Його рішення впливають на законодавство та правозастосування у всій Європі.

Дослідження практики Європейського суду з прав людини є важливим інструментом для моніторингу стану дотримання прав людини та визначення

шляхів для подальшого поліпшення. Враховуючи зростання комплексності викликів, з якими стикається сучасний світ, розуміння ролі та значення Європейського суду з прав людини стає надзвичайно важливим для забезпечення справедливості та захисту прав людини.

Додамо також, що дослідження практики Європейського суду з прав людини може сприяти європейській інтеграції, що може бути досягнуто шляхом запровадження кращих практик у сфері захисту прав людини та стимулювання до приведення національного законодавства та практики його реалізації у відповідність до європейських стандартів.

Таким чином, актуальність дисертаційного дослідження Калюжної Євгенії Сергіївни на тему «Забезпечення прав людини в Україні за матеріалами практики Європейського суду з прав людини» заперечень не викликає.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано відповідно до:

- Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019, зокрема щодо імплементації такої аксіологічної складової як рівність та недискримінація, а також освітніх можливостей;

- теми наукових досліджень Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (реєстраційний номер 0123U103538);

- теми наукових досліджень факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Одеського державного університету внутрішніх справ «Забезпечення прав і свобод особи в умовах транзитивного суспільства: сучасний вимір» (реєстраційний номер 0123U103760).

Мета дисертаційної роботи полягає в висвітленні забезпечення прав людини в Україні за матеріалами практики Європейського суду з прав людини та виокремлення напрямів удосконалення імплементації практики

Європейського суду з прав людини в національну систему права як чинника підвищення ефективності діяльності органів публічної влади.

Завдання роботи сформульовані чітко та логічно, що дозволяє всебічно, системно і повно розкрити тему дисертаційного дослідження.

Об'єкт і предмет дослідження відповідають меті роботи та сформульовані згідно з вимогами, що висуваються до такого виду робіт.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість і достовірність положень визначається правильним визначенням авторкою методології дослідження, зокрема сучасних принципів, підходів та методів наукового пізнання (дослідження ґрунтується на принципах усебічності та повноти, об'єктивності пізнання правових явищ), опрацюванням достатньої кількості джерел, до того ж не лише галузевої правничої науки, а й філософії права, загальної теорії права тощо, що є цілком виправданим, зважаючи на предмет дослідження, частина з яких є оригінальними дослідженнями відомих зарубіжних правників. До цього слід додати, що у роботі викладено результати аналізу рішень Європейського суду з прав людини у контексті предмету пізнання.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є однією з перших у вітчизняному правознавстві робіт, у якій комплексно висвітлюється питання практики Європейського суду з прав людини як показника системних проблем щодо забезпечення людських прав в Україні та напрямів удосконалення стану такого забезпечення і у якій сформульовано низку нових положень, що є важливими для вітчизняної юриспруденції.

За результатами рецензованого дисертаційного дослідження дисертанткою сформульовано низку наукових положень, які становлять авторську новизну.

Авторкою обґрунтовано типологію напрямів впливу практики Європейського суду з прав людини на різні правові системи (національні та

наднаціональні) з виокремленням та детальною дескрипцією впливу на правозастосовну практику; впливу на національне законодавство; впливу на правову доктрину; впливу на правосвідомість, правову освіту та просвіту; впливу на функціонування громадянського суспільства; впливу на міжнародний престиж держави-учасниці Конвенції; впливу на розвиток європейського права. У роботі надано характеристику природі рішень страсбурзького Суду через призму: іманентності цій інституції міжнародного характеру, сприйняття його більшістю заявниками як «четвертої інстанції» (не зважаючи на його субсидіарний характер), особливості конвенційних норм (аксіологічний, лаконічний та імпліцитний характер), автономної інтерпретації положень Конвенції (з урахуванням її духу та мети), зв'язок між Конвенцією та національним правом; діалог з державами-членами Конвенції.

Дисертанткою на підставі аналізу практики страсбурзького Суду встановлено системні проблеми забезпечення людських прав в Україні та визначено шляхи їх усунення через удосконалення імплементації практики Суду в національну правову систему за такими типологізованими напрямками: світоглядним (загальносоціальним); нормативно-правовим; правозастосовним.

Повнота оприлюднення основних положень дисертації в публікаціях та особистий внесок автора в отримання наукових результатів.

Основні положення і висновки дисертаційної роботи відображені у 10 публікаціях, у тому числі 3 наукових статтях у наукових періодичних фахових виданнях України, 2 наукових статтях у наукових періодичних виданнях іноземних держав (одна з яких – у зарубіжному фаховому виданні, включеному до науково-метричної бази Scopus), 5 тезах доповідей на наукових заходах (конференціях, семінарах, круглих столах тощо). Одна наукова стаття (The Right to a Fair Trial: the ECtHR Case-Law and Its Implementation in the Ukrainian Judiciary) опублікована у співавторстві, при цьому науковий доробок співавторів у дисертаційній роботі не

використовувався. Отримані під час дисертаційного дослідження наукові результати є особистим внеском Калюжної Є.С.

Результати дисертаційного дослідження були апробовані на достатній кількості наукових конференцій, семінарів як регіональних, так і міжнародних.

Наукове та практичне значення отриманих результатів, представлених у роботі. Положення дисертації мають практичне значення та можуть бути використані у наступних сферах: науково-дослідна робота – для наукових досліджень окремих аспектів впровадження практики Європейського суду з прав людини у національне право, у тому числі й законодавство (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ); освітній процес – для підготовки навчальної літератури (підручники, навчальні посібники, навчально-методичні роботи), методичних рекомендацій, інших дидактичних матеріалів як з загальнотеоретичних правничих дисциплін, так і галузевих правничих дисциплін (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ); правозастосовна діяльність – для удосконалення діяльності суб'єктів правозастосовної діяльності щодо імплементації стандартів людських прав, визначених у практиці Європейського суду з прав людини (довідка про впровадження Південно-Української Міжнародної колегії адвокатів); правотворча діяльність – для удосконалення нормотворчості у контексті імплементації практики Європейського суду з прав людини у національне право.

Оцінка змісту, структури дисертації, мови та стилю викладання. Аналіз структури дисертаційного дослідження вказує на те, що основний зміст роботи логічно пов'язаний з метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, що включають в себе сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У цілому науковий рівень дисертації дозволяє надати позитивну оцінку змісту дисертації, визнати її завершеною працею, у якій авторці вдалося досягти мети дослідження.

Дисертація Калюжної Є.С. оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю. Основні положення, висновки і пропозиції, що містяться у науковій праці, в цілому характеризуються послідовністю, аргументованістю та завершеністю.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

1. Одним з основних напрямів діяльності Української держави є забезпечення прав людини відповідно до принципів рівності та недискримінації. Важливого значення у цьому аспекті набуло питання забезпечення прав дитини. Так, одним з факторів удосконалення відповідної діяльності органів державної влади стала низка рішень Європейського суду з прав людини. Однак, даний напрям аналізу практики Європейського суду з прав людини не став складовою предмету рецензованого дослідження.

2. На позитивне схвалення заслуговує проведення авторкою опитування, однак без обґрунтування вибірки, розрахунку похибки тощо дане опитування не доцільно зазначати як соціологічне. Крім того, доцільно було б приділити увагу роз'ясненню підходу до обрання респондентів опитування та деталізувати методологію опитування.

3. Опис практичного значення отриманих результатів, представлених у роботі, не містить інформації про направлення пропозицій до законодавчого органу чи суб'єкта права законодавчої ініціативи.

Однак, указані недоліки, маючи дискусійний / рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

Таким чином, дисертація Калюжної Євгенії Сергіївни на тему «Забезпечення прав людини в Україні за матеріалами практики Європейського суду з прав людини» є самостійним, завершеним дослідженням, що розв'язує важливу наукову проблему вітчизняної

правничої науки, відповідає спеціальності 081 «Право», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її авторка – Калюжна Євгенія Сергіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

**Професор кафедри
адміністративної діяльності поліції
Одеського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук,
доцент**

Олена КОВАЛЬОВА